

Щоб цього уникнути, слід знати причини конфліктів та моделі взаємодії між людьми. Розуміючи їх, легше ефективно комунікувати та впливати на ситуацію, яка вже склалася. Перш за все, це збереже нерви й вчителю, й батькам. А ще й продемонструє учням ефективні моделі спілкування.

Щоб не сталося, поважайте себе та оточуючих – навчайте дітей власним прикладом.

Рівноправність взаємин між педагогом та родиною учня дозволяє зменшити ризик виникнення конфліктних ситуацій. А якщо суперечності все ж виникнуть, їх завжди можна розв'язати знайшовши компромісне рішення.

Процес взаємодії сім'ї і школи спрямований на активне включення батьків у навчально-виховний процес, співпрацю з дітьми та педагогами, адже результат виховання може бути успішним тоді, коли вчителі та батьки стануть однодумцями. В. Сухомлинський зазначав: «У наші дні немає важливішого у сфері виховання завдання, ніж навчити батька й матір виховувати своїх дітей» [3, с. 87].

Список використаних джерел та літератури:

1. Десятник К. В. Взаємодія сім'ї і школи у вихованні духовності молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання / Катерина Володимирівна Десятник. – Луцьк, 2012. – 22 с.
2. Краткий словарь по философии / Гл. редакция: И В. Блауберга, И. К. Пантина. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1982. – 431 с.
3. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1978. – 263 с.
4. Педагогика сотрудничества / С. Лысенкова, В. Шаталов, И. Волков и др. // Учительская газета. – 1986. 18 октября.

Хаснуліна Л.М.,

вчитель української мови та літератури,
директор Чабанівської гімназії
Староушицької селищної ради
Кам'янець-Подільського району
Хмельницької області

Створення інклюзивного освітнього середовища в ЗЗСО

У статті розкриваються характерні ознаки однієї із форм навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП), а саме інклюзивної форми навчання: основні принципи інклюзивної освіти, переваги та недоліки даної форми освітньої діяльності.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, освітні потреби, принципи інклюзивної освіти.

Створення інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти – це та складова гуманітарної політики держави, яка свідчить наскільки її суспільство готове свідомо захищати невід'ємні права людини та яка сьогодні поступово входить у освітній процес України.

Впровадження інклюзивної освіти, в свою чергу, сприяє формуванню суспільної уваги та поваги до розмаїття та унікальності кожної дитини, що, у свою чергу, забезпечує кращу якість освіти для всіх на засадах партнерства і толерантності.

Кожна дитина – особлива, але є діти, про яких говорять «особливі» не для того, щоб підкреслити унікальність здібностей, а задля того, щоб відмітити ті особливі потреби, які відрізняють їх від інших дітей. Незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, кожна людина має право на повноцінне життя, освіту, якість якої не відрізняється від якості освіти решти людей. Однією із форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є нова, але визнана в багатьох країнах

світу інклюзивна форма навчання, яка забезпечує безумовне право кожної дитини навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов.

Останнім часом в Україні почала набувати модель інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта - це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Це процес, у якому школа намагається відповідати на потреби всіх учнів, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоб забезпечити рівність можливостей усіх дітей, незалежно від їхнього психофізичного стану.

Інклюзивне навчання в загальноосвітніх закладах відображає одну з головних демократичних ідей - усі діти є цінними й активними членами суспільства. Інклюзія означає розкриття кожного учня за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає його здібностям. Вона враховує потреби, а також спеціальні умови та підтримку, яка забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Але найважливіше - дитина вчиться життєдіяльності в оточенні здорових дітей, що формує спрямованість до повноцінного життя, до усвідомлення власної спроможності, підвищення якості власного буття.

На сучасному етапі термін «інклюзивне навчання» є новим для нашого суспільства, тому що протягом тривалого періоду існував принцип, що дітям з ООП слід навчатися в спеціалізованих закладах освіти. Вони були позбавлені можливостей отримувати освіту поруч зі своїми однолітками, сусідами, рідними з нормальним розвитком, їм відмовляли у зарахуванні до закладів загальної середньої освіти та доступі до загальноосвітньої навчальної програми. Фактично, такі діти зростали дезадаптованими до соціуму. Визначний психолог ХХ століття Л. Виготський писав: «Навчання дитини у спеціальному закладі відбувається у вузькому обмеженому колі колективу, у маленькому замкненому світі, де все пристосоване до дефекту». Саме йому належить ідея спільного навчання і виховання дітей із психофізичними порушеннями та їх здорових однолітків в одному закладі. Саме Виготський Л.С. робив наголос на тому, що у навчанні та вихованні дітей із психофізичними вадами за основу потрібно брати сильні сторони дитини, її компетенції (соціальну складову), а не діагноз (медичну складову). «Педагог повинен звертати увагу не на те, чого у дитини немає, а на те, що у нього є і на що можна спертися, виховуючи з нього повноцінну людину» [3].

Проблему навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами та шляхи її вирішення в Україні досліджували А.Колупаєва, М.Сварник, В.Синьова, Н.Софій, А.Шевцова та ін. У своїх працях вони зазначають потребу у зміні підходів до організації надання освітніх послуг дітям з ООП та необхідності упровадження нових форм освіти, які сприятимуть їх інтеграції у суспільство. Серед них особливої уваги заслуговує інклюзивна освіта.

Значну увагу роботі з дітьми з особливостями психофізичного розвитку приділяв і великий український педагог Василь Сухомлинський. Зокрема, він відзначав: «Вчити і виховувати таких дітей треба у масовій загальноосвітній школі: створювати для них якісь спеціальні навчальні заклади немає потреби. Ці діти не є потворними, а найкрихітніші, найніжніші квіти в безмежно різноманітному квітнику людства» [5, т.1, с.92-93]. Ці слова є не що інше, як передбачення інклюзивної освіти.

Враховуючи вимоги часу та з метою забезпечення права осіб з ООП на освіту законодавцями були внесені зміни до Закону України «Про освіту» та розроблена і затверджена концепція «Нової української школи». Цими документами визначено, що одним із напрямків реформування освітньої галузі в Україні є впровадження інклюзивної освіти. Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є:

- забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;
- розвиток інклюзивного середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш

доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами» [1].

Закон України «Про освіту» вперше і чітко прописує поняття інклюзивне середовище. Це «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей» [1]. Тобто це має бути комфортне середовище, в якому всі діти разом навчаються, а школа готова у будь-який час прийняти кожну дитину, прагнучи створити максимально сприятливі умови для розвитку її потенціалу.

Практика доводить, що усі діти можуть успішно навчатись, перебуваючи в інклюзивному середовищі. Водночас, присутність дітей з особливостями в класі ніяк не створює менш сприятливі соціальні умови для решти дітей, від цього мають користь всі. Діти з особливими потребами інтегруються в соціум, стають більш комунікативними, вони мають можливість навчатись за більш складною програмою ніж ті діти, що перебувають у спецзакладах та можуть продовжити навчання, отримавши документ про закінчення закладу загальної середньої освіти. Діти без обмежених можливостей, будучи партнерами при виконанні навчальних завдань, виконуючи роль лідера чи наставника в групі, підвищують самооцінку, поглиблюють і закріплюють знання. Всі діти, перебуваючи в інклюзивному середовищі, вчатьс я толерантності у відносинах з однолітками, навчаються бачити передусім людину, а не її ваду чи обдарованість, поважати людей з відмінностями.

У справді інклюзивному середовищі кожна дитина почуває себе безпечно та має відчуття приналежності до колективу. Учні та їхні батьки беруть участь у визначенні навчальних цілей, а також у прийнятті рішень щодо них [4].

Важлива роль у формуванні інклюзивного освітнього середовища, підвищення рівня обізнаності суспільства з питань інклюзії, розуміння переваг та розвитку позитивного ставлення до впровадження інклюзивної освіти батьків, відводиться і фахівцям новостворених інклюзивно-ресурсних центрів, які мають проводити інформаційно-просвітницьку діяльність серед громадськості, надавати методичну допомогу педагогічним працівникам закладів освіти щодо організації надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг. Безпосередньо педагогічні працівники центрів мають брати участь у командах супроводу закладів освіти, у створенні індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а, надаючи звіт про комплексну оцінку психолого-педагогічного розвитку дитини, безпосередньо визначати її подальший освітній маршрут та саме ті розумні пристосування, які мають бути забезпечені задля реалізації її права на освіту [2].

Наш освітній заклад приєднався до проблеми залучення дітей з особливими освітніми потребами в загальне освітнє середовище. Адже через інклюзивну освіту діти з особливими потребами можуть крокувати стежиною, яка веде в доросле життя, як активні члени суспільства. І хоча сім'я є основним середовищем формування людини, вона не повинна бути єдиним агентом впливу, оскільки особлива дитина потребує спілкування з іншими членами суспільства і не повинна замикатися в домашньому оточенні. Така система освітніх послуг дає дітям право навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Інклюзивна освіта вчить усіх дітей працювати в команді й того, як потрібно спілкуватися й функціонувати разом з іншими дітьми, у яких інші можливості. Вони вчатьс я цінувати різноманіття, бачити спроможність інших бути корисними, і це дає дітям відчуття єдності. В нашій школі дитина з особливими потребами має можливість здобути освіту відповідно до своїх індивідуальних здібностей і вільно спілкуватися та займатися спільними справами зі своїми однолітками. Адже наша школа – це заклад освіти, який відкритий для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, соціальних чи інших особливостей. Особливістю нашого навчального закладу є залучення батьків до співпраці з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей. Завдання школи – надання рівних можливостей для навчання та розвитку усіх дітей. Тому створення інклюзивних класів – найбільш ефективний засіб, що гарантує солідарність взаємоповагу та розуміння між дітьми з особливими

освітніми потребами та їхніми однолітками.

Організація інклюзивного освітнього середовища здійснюється фахівцями, які постійно працюють над підвищенням своєї кваліфікації для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, проходять курсову підготовку, відвідують спеціалізовані тренінги для працівників освітньої сфери, займаються самоосвітою та діляться досвідом з колегами.

Під час здійснення навчально-виховного процесу педагоги, які працюють в інклюзивних класах, застосовують особистісно-орієнтовані методи навчання, організовують навчальний процес з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Зарахування дітей з особливими освітніми потребами до класів з інклюзивним навчанням відбувається в установленому порядку відповідно до висновку ПМПК та на підставі заяви батьків. За первинну оцінку дитини відповідальність несе психолого-педагогічна команда з інклюзивного навчання – група фахівців, що складається з адміністрації школи, учителів – предметників, асистента вчителя, логопеда, практичного психолога, які виконують різноманітні функції з організації освітнього процесу, психолого-педагогічного супроводу, надання допоміжних послуг, що буде відображено в індивідуальній програмі розвитку дитини. Робота в групі індивідуальної програми розвитку дозволяє всім особам, що працюють з дитиною, визначати сильні сторони, інтереси і потреби дитини, висловлювати думку про зібрану інформацію і робити висновки в результаті спостережень за поведінкою учня про тип індивідуальної навчальної програми, визначати загальний підхід до порядку і рівня надання послуг для підтримки учня.

Не підлягає сумніву, що інклюзивне освітнє середовище формується вчителем до того ж не одним вчителем, а цілою командою педагогів і фахівців – колективом, яка працює в міждисциплінарній співпраці. Кожен учитель, що займається з дитиною з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі, є відповідальним за виконання компонентів індивідуальної програми розвитку. Він використовує різні форми організації роботи (групову, парами), які покликані забезпечити активну участь учня у якомога більшій кількості педагогічних заходів, створюючи таким чином належну атмосферу взаємин у класі. Також він має можливість надати пряму допомогу учневі із засвоєння знань.

Соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами здійснюється асистентом вчителя, наявність якого є необхідною умовою інклюзивного навчання. Разом із вчителем він виконує навчальні виховні соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині у виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності. Асистент вчителя, присутній на уроках, допомагає в організації навчально-виховного процесу в класі, ретельно спостерігає за дитиною, супроводжує на перервах, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю, спілкується з батьками та надає їм необхідну консультативну допомогу і рекомендації.

Психологічний супровід інклюзивного навчання та первинна оцінка учня здійснюється практичним психологом школи, який збирає і повідомляє групі інформацію про сильні сторони, потреби, інтереси та специфічні характеристики учня (розвиток пізнавальних процесів, емоційність, темперамент, стиль навчання та ін), надає рекомендації членам групи щодо особливостей адаптації до навколишнього середовища, які відповідають особливим освітнім потребам учня та розробляє план дій психологічної допомоги учню. Психолог здійснює безперервний моніторинг розвитку дитини, спостерігає за змінами в поведінці в розвитку та надає психологічну допомогу дитині, її сім'ї та педагогам, що працюють з дитиною.

За висновками обласної ПМПК (психолого-медико-педагогічної консультації) з учнями, що навчаються на інклюзивному навчанні проводяться заняття з корекції пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери. Це вправи на розвиток мислення, пам'яті, уваги.

Завдяки тренінговим заняттям з учнями класу з'являються позитивні результати

у спілкуванні з однолітками, виробляється впевненість у собі, заняття допомагають кожному учневі відчувати, що однокласники – не сторонні йому люди, а діти, що навчаються на інклюзивному навчанні, лише у повноцінному спілкуванні з ровесниками починають відчувати себе такими, як усі.

Реалізація інклюзивної освіти в нашій школі вже дає певні результати. Перш за все вона відкрила можливість перетворити життя поза суспільством на повноцінне життя в соціумі для дітей з ООП; відкрити для них сторінки нового якісного життя.

Отже, перехід до інклюзивної освіти як найбільш сучасної форми соціально-педагогічної реабілітації дітей з особливими потребами, має стати пріоритетом у розвитку національної освіти.

Ми не можемо змінити минулого, можемо змінити майбутнє на краще – давайте зробимо це разом і зараз.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту»// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2017. – № 30, ст. 1
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» № 545 від 12 липня 2017 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 617 від 22.08.2018) // Урядовий кур'єр. – 2017. – № 137.
3. Выготский Л. С. Коллектив как фактор развития аномального ребенка / Л.С.Выготский / Вопросы дефектологии. – М. – 1991. – № 1. – с.14 – 18
4. Колупаева А. А. Инклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення / Алла К
5. Сухомлинський В. А. Избранные произведения: У 5 т. – К., 1979 – 1980.

Цивон В.О.,
практичний психолог
Пліщинської гімназії

Надання психолого-педагогічної підтримки дітям з сімей, що потрапили в складні життєві обставини

[
Е У статті розглянуто особливості соціально-психологічного супроводу дітей, які постраждали внаслідок військових дій. Визначено організаційні та змістовні аспекти надання соціально-психологічної допомоги дітям, які пережили втрати та зазнали негативного впливу внаслідок військових дій. Проаналізовано явище «психічної травми» і посттравматичного стресового розладу.

р **Ключові слова:** психічна травма, військові дії, соціально-психологічна допомога, посттравматичний стресовий розлад.

н
н Зважаючи на те, що і надалі відбуваються бойові дії, не зменшується потік переселенців, актуальності та значущості набуває професійна діяльність працівників соціально-психологічної служби системи освіти.

Особливо вразливою верствою населення є жінки та діти із соціально незахищених категорій, сім'ї, члени яких загинули або були поранені в ході АТО, зокрема, вдови, які залишилися єдиними годувальниками родин, сім'ї військовослужбовців, які стають внутрішніми мігрантами.

у У дітей ще обмежений життєвий досвід, вразлива та незріла дитяча психіка. Тому, радивичайну увагу варто приділяти саме дітям. Для дитини непросто зрозуміти, що сталося в родині, місті, країні, що часом призводить до переживання безпорадності, тривоги, навіть до виникнення стресових розладів. Адже, змінюється місця їх проживання, спосіб життя, навчання, а також зі змінами стереотипів поведінки, мислення, емоційного реагування дітей дошкільного та шкільного віку взагалі. У той чи інший спосіб вимушено переселені діти, зазнають розладів емоційних стресових